

RNDr. Branislav Matoušek, CSc. – historik slovenskej ornitológie

RNDr. Branislav Matoušek, CSc. – historian of Slovak ornithology

Keď Dr. Matoušek (obr. 1) v úvode jeho „Faunistického prehľadu slovenského vtáctva“ (1961–1963) načrtnol periodizáciu dejinného vývoja ornitológie na Slovensku, konštatoval, že až r. 1918 (vznik prvej Československej republiky) skončilo u nás zakladateľské obdobie uhorskej ornitológie a začala prvá vlastná etapa budovateľov slovenskej ornitológie. Ak by sme na to dnes, po viac ako polstoročí, chceli nadviazať, mohli by sme už hovoriť aj o druhej generácii budovateľov. Do prvej by som zaradil generáciu narodených ešte pred prelomovým rokom 1918, čiže okrem prof. Ferianca aj ďalších, z ktorých už nikto nie je nažive (Anton Kocian, 1900–1984; Oskár Ferianc, 1905–1987; František Matoušek, 1905–1997; Zoltán Molnár, 1909–1987; Tibor Weisz, 1914–1983; František J. Turček, 1915–1977; Július Vachold, 1918–2008). Do tej druhej generácie budovateľov by som zaradil narodených v 20. a 30. rokoch minulého storočia. Títo predstavovali najaktívnejších ornitológov povojnového obdobia. Na viacerých z nich už môžeme, bohužiaľ, tiež len spomínať (Milan Bališ, 1924–1996; Ján Darola, 1928–2000; Aristíd Mošanský, 1928–2000; Pavel Hell, 1930–2009; Aladár Randík, 1936–2011), no niektorí sú ešte stále aktívni, aj keď už dosahujú kmet'ovský vek – 80 rokov. A jedným z nich je aj pán RNDr. Branislav Matoušek, CSc., nesporne najvýznamnejšia žijúca osobnosť slovenskej ornitológie.

Ja, hoci som o pár rokov starší, nepovažujem sa za kompetentného pri jeho tohtoročnej osemdesiatke (narodený 21. 12. 1933) hodnotiť jeho celoživotné dielo, pretože som nemal mož-

nosť byť s ním v takom úzkom kontakte ako jeho bratislavský, resp. západoslovenský, najmä múzejní kolegovia. Iba pripomínam, že to kompletne urobila pani prof. Feriancová-Masárová pred 10-timi rokmi na 9. Feriancových dňoch v Bratislave pri príležitosti Matouškových sedemdesiatin a je to odpublikované v 16. zväzku Tichodromy aj s bibliografiou (Feriancová-Masárová 2004). Chcel by som len zdôvodniť,

Obr. 1. Dr. B. Matoušek predstavuje svoje dielo – „Slovenskú ornitologickú bibliografiu“ – na 25. ornitologickej konferencii vo Zvolene, 6. 9. 2013 (Foto A. Krištín).

Fig. 1. Dr. B. Matoušek introduces his writing, „The Slovak ornithological bibliography“, at the 25th ornithologists conference in Zvolen, 6. 9. 2013 (Photo by A. Krištín).

Poznámka: Prednesené na 25. stredoslovenskej ornitologickej konferencii, konanej dňa 6. septembra 2013 vo Zvolene.

prečo ho považujem za najvýznamnejšiu žijúcu osobnosť slovenskej ornitológie. Je to pre jeho jedinečnosť. Tá spočíva predovšetkým v jeho zameraní na históriu. Niet pochybností o tom, že Dr. Matoušek je všeobecne uznávaný za najpopulárnejšieho biografa a bibliografa slovenských zoológov. Spracoval a odpublikoval (pri príležitosti okrúhlych životných jubileí) hodnotiace biografie takmer všetkých významnejších našich ornitológov. A nielen týchto, ale aj zoológov, muzeológov, prípadne iných s prírodovedným zameraním. V tejto sfére aktivít je Matoušek jedinečný, neporovnateľný so žiadnym iným slovenským ornitológom.

Za druhú stránku jeho jedinečnosti v oblasti ornitológie považujem jeho znalosti antických jazykov, latinčiny a gréčtiny, na základe ktorých mohlo vzniknúť jeho unikátne dielo, vyše 900 stranový dvojdielny „Prekladový, výkladový a etymologický slovník vedeckých mien vtákov“, vydaný vlastným nákladom v spolupráci so sponzorom Dr. Schmidtom (Matoušek & Schmidt 2010a, b). Myslím, že takýto slovník presahuje svojím významom nielen hranice slovenskej, ale aj európskej ornitológie.

Ako tretiu oblasť jeho jedinečnosti možno označiť aj jeho redakčné aktivity v časopise Tichodroma. Počnúc jeho prvými tromi ročníkmi (1987–1990) a potom od ročníka 8 (1995) až po ročník 16 (2004), čo predstavuje spolu 12 ročníkov, zastával funkciu vedeckého redaktora, zostavovateľa, alebo výkonného redaktora. Iste bolo jeho zásluhou, že najmä od 8. ročníka patrili jednotlivé čísla Tichodromy, čo do rozsahu, doteraz k najbohatším (väčšina vyše 300 stranové).

Toto sú tri evidentné dôvody Matouškovej jedinečnosti, ku ktorým zrejme pribudnú ďalšie. Iste je vám známe, že v posledných rokoch dokončoval svoje ďalšie životné dielo „Slovenská ornitologická bibliografia“, od najstarších čias po rok 1990. Ako ma naposledy v apríli minulého roku listom informoval, obsahuje to vyše 10 000 citácií (na vyše 550 stranách) a spracováva už druhový register. Z ukážok, ktorý mi poslal si možno predstaviť akú neuvěřiteľne mravenčiu prácu to vyžaduje. Napr. pri *Accipiter gentilis* sú uvedené čísla 364 citácií

a pri *Accipiter nisus* 294 citácií. Nevieťm v akom stave je už toto dielo a či sa doriešil aj problém jeho vydania. Hoci Matoušek ho označil za svoju „zrejme že poslednú veľkú prácu“, ohromil ma inou vetou, že „okrem toho by som rád spravil niekoľko ďalších prác“. Pretože mi prezradil, že „Pracujem od rána do polnoci, nikde nechodím, len sedím pri počítači. Už vyše dva roky som nebol ani jediný deň v teréne“, dovolil som si ho upozorniť, aby myslel aj na svoje zdravie.

Dúfam, že som vás presvedčil o jedinečnosti pána Dr. Matouška, a preto nielen za seba, ale aj vás všetkých mu želim, aby mu osud doprial aj v kmeťovskom veku dostatok zdravia na realizáciu všetkých predsavzatých plánov. Som presvedčený, že Matouškove publikácie patria do zlatého fondu slovenskej ornitologickej literatúry a že ak by niekto z nasledujúcej generácie chcel v budúcnosti zostaviť aspoň virtuálny panteón slovenských ornitológov, tak v tej druhej generácii budovateľov bude patriť Dr. Braňovi Matouškovi prvé miesto rovnako zaslúžene, ako prof. Feriancovi v tej prvej.

Literatúra

- Feriancová-Masárová Z. 2004: RNDr. Branislav Matoušek, CSc. 70 ročný. — Tichodroma 16: 97–123.
- Matoušek B. 1961: Faunistický prehľad slovenského vtáctva. I. časť. — Acta Rer. Natur. Mus. Nat. Slov., Bratislava 7: 3–109.
- Matoušek B. 1962: Faunistický prehľad slovenského vtáctva. II. časť. — Acta Rer. Natur. Mus. Nat. Slov., Bratislava 8: 3–93.
- Matoušek B. 1963: Faunistický prehľad slovenského vtáctva. III. časť. — Acta Rer. Natur. Mus. Nat. Slov., Bratislava 9: 68–139.
- Matoušek B. & Schmidt W. 2010: Pôvod a význam vedeckých mien vtákov: prekladový, výkladový a etymologický slovník vedeckých mien vtákov. Diel I. — Trnava.
- Matoušek B. & Schmidt W. 2010b: Pôvod a význam vedeckých mien vtákov: prekladový, výkladový a etymologický slovník vedeckých mien vtákov. Diel II. — Trnava.

Prof. Jozef Sládek